

Kapitola V. Ostatní smlouvy v silniční dopravě

V kontextu obstarání a provádění přeprav v oboru mezinárodní silniční nákladní dopravy jsou uzavírány další typické smlouvy, a to smlouva o nájmu dopravního prostředku, smlouva o provozu dopravního prostředku a smlouva skladovací. V souvislosti s právním režimem přepravní a zasilatelské smlouvy je třeba uvést i základní informace o těchto typech smluv.

5.1. Smlouva o nájmu dopravního prostředku

Smlouvou o nájmu dopravního prostředku se pronajímatel zavazuje přenechat nájemci dopravní prostředek na určitou dobu do užívání a nájemce se zavazuje zaplatit úplatu (nájemné).

Zákonná úprava nájemní smlouvy je uvedena v ust. § 2201 a násl. obč. zák. Účastníci se mohou odchýlit od zákonné úpravy sjednáním obsahu nájemní smlouvy podle vlastních představ.

Z povahy této smlouvy vyplývá, že bude v písemné formě. Zvláštní ustanovení o nájmu dopravního prostředku pak najdeme v ust. § 2321 obč. zák.

a) **Podstatné části smlouvy jsou:**

- přesná identifikace smluvních stran,
- sjednání předmětu nájmu, jímž by měl být individuálně určený dopravní prostředek,
- sjednání doby nájmu, a to doba určitá nebo neurčitá s možností jednostranného ukončení nájmu,
- vyjádření úplatnosti nájmu, přičemž uvedení konkrétní výše nájmu není podstatnou částí smlouvy.

b) **V ostatních částech smlouvy bude zpravidla vyjádřen přesněji účel nájmu dopravního prostředku, a tím i jeho individualizace z hlediska technické způsobilosti a způsobilosti pro vlastní užití po dobu nájmu, doba a místo předání a převzetí dopravního prostředku, obsah předávacího protokolu, otázka pojištění dopravního prostředku, předávané doklady k vozidlu, výše nájmu nebo způsob jeho určení, platební podmínky apod.**

Od smlouvy o přepravě věci se odlišuje smlouva o nájmu dopravního prostředku svým předmětem, kterým je pouze dočasné užívání dopravního prostředku, přičemž je nerozhodné, co bude tímto dopravním prostředkem přepravováno.

Od smlouvy o provozu dopravního prostředku se tato smlouva liší tím, že provozce pečuje o provoz dopravního prostředku, a musí tak zabezpečit provoz tohoto dopravního prostředku jak způsobilou osádkou, tak pohonnými hmotami, tak i např. zásobami pro osádku po dobu provozu, stejně jako doklady nezbytnými pro provoz. Takové závazky pronajímatel dopravního prostředku nemá.

Dopravní prostředek, který má být předmětem nájmu, by měl být v nájemní smlouvě dostatečně individualizován a identifikován, aby ujednání smluvních stran ohledně předmětu nájmu bylo oběma stranám srozumitelné a určité. Volba dopravního prostředku je odvozena od účelu nájmu, takže zvolený dopravní prostředek musí být nejen technicky způsobilý z hlediska jeho provozu na pozemních komunikacích, ale musí být způsobilý i z hlediska jeho vlastního účelového užití po dobu nájmu.

Individualizace dopravního prostředku tak znamená i sjednání zvláštní výbavy nebo zvláštní úpravy vozidel z hlediska účelu nájmu.

Pronajímatelem dopravního prostředku bude jeho vlastník nebo subjekt, který může prokázat své dispoziční oprávnění k dopravnímu prostředku v takovém rozsahu, aby byl oprávněn přenechat dopravní prostředek do nájmu, tzn. do dočasného užívání třetí osobě.

Pozor na podmínky leasingových smluv, které používání předmětu leasingu třetí osobou bez souhlasu leasingového pronajímatele zpravidla vylučují.

Právní úprava neomezuje účastníky smlouvy, pokud jde o časový rozsah nájmu dopravního prostředku. Dočasnost nájmu je však základním předpokladem uzavření tohoto typu smlouvy, a proto musí smlouva obsahovat ujednání o době nájmu. Je možné uzavřít nájemní smlouvu jak na dobu určitou, tak na dobu neurčitou s možností její výpovědi.

Podstatnou náležitostí smlouvy není sjednání konkrétní výše nájemného, ale lze předpokládat, že smlouva bude toto ujednání obsahovat, a to včetně platebních podmínek.

Potřeby praxe logicky vyžadují **písemné vyhotovení nájemní smlouvy** v zájmu právní jistoty účastníků. Totéž platí o **vypracování převímacího protokolu** ohledně pronajímaného dopravního prostředku, který bude důleži-

tým důkazním prostředkem ohledně stavu a způsobilosti dopravního prostředku v momentě jeho předání nájemci. Přejímací protokol může v jedné listině zachytit písemně i vrácení dopravního prostředku po ukončení nájmu a věrohodně tak dokumentovat stav dopravního prostředku v momentě jeho vrácení s ohledem na jeho technický stav, prováděnou údržbu, běžné opotřebení apod. Ke vzniku smlouvy dochází dohodou stran o podstatných náležitostech smlouvy. Platné uzavření smlouvy tak není vázáno na faktické předání a převzetí dopravního prostředku (tzv. konsenzuální smlouva).

c) **Práva a povinnosti účastníků smlouvy** jsou upravena v ust. § 2322–2331 obč. zák.

Pronajímatel je povinen předat nájemci dopravní prostředek spolu s potřebnými doklady v době určené ve smlouvě, jinak bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy. Dopravní prostředek musí být způsobilý k provozu a k užívání určenému ve smlouvě, popř. k užívání, k němuž dopravní prostředek obvykle slouží.

Není-li dopravní prostředek způsobilý k provozu podle ujednaného či obvyklého způsobu užívání, má nájemce právo odmítnout dopravní prostředek převzít a zjistí-li tuto nezpůsobilost dodatečně, má právo jej vrátit a žádat odstranění vady nebo odevzdání jiného dopravního prostředku, anebo zrušení smlouvy.

Nájemce je oprávněn užívat dopravní prostředek k účelům určeným ve smlouvě nebo k účelům, k nimž dopravní prostředek obvykle slouží, a pokud smlouva nestanoví něco jiného, nesmí nájemce přenechat užívání dopravního prostředku jiné osobě.

Nájemce je rovněž povinen pečovat o to, aby na dopravním prostředku nevznikla škoda. Nájemce udržuje dopravní prostředek ve stavu, v jakém jej převzal, s přihlédnutím k obvyklému opotřebení.

Škodu na dopravním prostředku nese pronajímatel, ledaže škoda byla způsobena nájemcem nebo osobami, jimž nájemce umožnil přístup k dopravnímu prostředku. Po dobu nájmu provádí běžnou údržbu věci nájemce, ledaže se k ní zavázal pronajímatel. Ostatní údržbu věci a její nezbytné opravy provádí pronajímatel, ledaže se k některému způsobu nebo druhu údržby a k opravě některých vad zavázal nájemce.

Pronajímatel neodpovídá za vadu, o které v době uzavření nájemní smlouvy strany věděly a která nebrání užívání věci (§ 2207 obč. zák.).

Oznámí-li nájemce řádně a včas pronajímateli vadu věci, kterou má pronajímatel odstranit, a neodstraní-li pronajímatel vadu bez zbytečného od-

kladu, takže nájemce může věc užívat jen s obtížemi, má nájemce právo na přiměřenou slevu z nájemného nebo může provést opravu také sám a požadovat náhradu účelně vynaložených nákladů. Ztěžuje-li však vada zásadním způsobem užívání, nebo znemožňuje-li zcela užívání, má nájemce právo na prominutí nájemného nebo může nájem vypovědět bez výpovědní doby. Náklady na opravy vozidla, na které má nájemce vůči pronajímateli právo, si nájemce může započíst, a to až do výše nájemného za 1 měsíc; je-li doba nájmu kratší, až do výše nájemného.

Nájemce je povinen dát dopravní prostředek pojistit, pouze pokud tak smlouva stanoví.

Poruší-li některá ze stran povinnosti ze smlouvy o nájmu, nahradí škodu z toho vzniklou druhé straně.

Povinnosti k náhradě se škůdce zproští, prokáže-li, že mu ve splnění povinnosti ze smlouvy dočasně nebo trvale zabránila mimořádná, nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na jeho vůli. Překážka vzniklá ze škůdcových osobních poměrů nebo vzniklá až v době, kdy byl škůdce s plněním smlouvené povinnosti v prodlení, ani překážka, kterou byl škůdce podle smlouvy povinen překonat, ho však povinnosti k náhradě škody nezproští.

Pro náhradu škody z porušení smlouvy o nájmu vozidla tak platí obecná ustanovení, platná pro porušení smluvních povinností podle ust. § 2913, stejně jako ustanovení § 2952, podle kterého se hradí skutečná škoda a to, co poškozenému ušlo (ušlý zisk).

Účastníci smlouvy o nájmu dopravního prostředku si mohou sjednat výši nájemného a platební podmínky podle své představy, a pokud smlouva platební podmínky neobsahuje, pak platí podpůrně ustanovení § 2324 obč. zák., podle kterého nájemce zaplatí nájemné po ukončení užívání dopravního prostředku; je-li však nájem ujednaný na dobu delší než 3 měsíce, platí nájemce nájemné ke konci každého kalendářního měsíce.

Po dobu, po níž nájemce nemohl věc řádně užívat vůbec nebo jen se značnými obtížemi, má nájemce právo na prominutí nájemného, anebo na slevu z nájemného nebo snížení nájemného; své právo musí nájemce uplatnit u pronajímatele do konce ujednané doby nájmu, jinak zanikne.

Účastníci smlouvy mají možnost sjednat si i jiné důvody, pro které bude nájemce osvobozen od povinnosti platit nájemné, případně důvody, při kterých by nájemci náležela sleva na nájemném.

d) Smlouva o nájmu dopravního prostředku zaniká:

- Uplynutím doby, na kterou byla smlouva sjednána, tzn. řádným ukončením smlouvy a vrácením dopravního prostředku (po zániku práva užívat dopravní prostředek je nájemce povinen vrátit dopravní prostředek do místa, kde jej převzal, pokud ze smlouvy nevyplývá něco jiného).
- Zničením dopravního prostředku.
- Nájemce oznámí pronajímateli poškození, ztrátu nebo zničení věci bez zbytečného odkladu a nájemné platí, dokud neoznámí pronajímateli poškození věci, pro které věc nemůže řádně užívat nebo ztrátu nebo zničení věci.
- Výpověď – se sjednáním výpovědní doby.

Nájemce má právo nájem kdykoliv vypovědět. Výpovědní doba je deseti-denní.

Účastníci smlouvy si mohou samozřejmě dohodnout zvláštní výpovědní důvody a individuální výpovědní doby.

5.2. Smlouva o provozu dopravního prostředku

Smlouvou o provozu dopravního prostředku se zavazuje poskytovatel provozu dopravního prostředku (provozce) přepravit náklad určený objednatelem provozu dopravního prostředku a k tomu účelu s dopravním prostředkem buď vykonat jednu nebo více předem určených cest, nebo během smluvené doby vykonat cesty podle určení objednatele a objednatel se zavazuje zaplatit odměnu.

Právní úprava smlouvy o provozu dopravního prostředku je obsažena v ust. § 2582 a násl. obč. zák.

Podstatné části smlouvy:

- přesná identifikace smluvních stran,
- určení dopravního prostředku (obdobným způsobem jako u smlouvy o nájmu dopravního prostředku),
- určení provozu dopravního prostředku, tzn. určení cesty nebo cest, které mají být s dopravním prostředkem vykonány, nebo určení doby, po kterou bude dopravní prostředek přistaven ke sjednanému provozu,
- závazek poskytovatele k přepravě nákladu,

- vyjádření úplatnosti provozu, resp. závazek k poskytnutí úplaty objednatel, přičemž uvedení konkrétní výše úplaty není podstatnou částí smlouvy.

Pravidelným ujednáním ve smlouvě bude určení nákladu, které má význam z hlediska volby a zajištění způsobilosti dopravního prostředku, případně zajištění jeho speciální výbavy. Ačkoliv se sjednání konkrétní výše úplaty nebo způsobu jejího určení nepovažuje za podstatnou náležitost smlouvy, lze jen doporučit, aby úplata sjednána byla, neboť absence takového ujednání vede k právní nejistotě a případným sporům smluvních stran.

Smlouvou se **provozce** zavazuje dát objednateli k dispozici provozně způsobilý dopravní prostředek, opatřený způsobilou osádkou, pohonnými hmotami a dalšími potřebnými věcmi za účelem přepravy nákladu určeného objednatel, a to vykonáním jedné nebo více předem určených cest nebo poskytnutím takto způsobilého provozu dopravního prostředku na určitou, předem stanovenou dobu.

Od smlouvy o nájmu dopravního prostředku se tato smlouva liší zejména tím, že je provozce povinen přistavit nejen technicky a provozně způsobilý dopravní prostředek, ale vybavit ho i způsobilou osádkou, pohonnými hmotami a dalšími náležitostmi potřebnými pro výkon smluvených cest.

Od přepravní smlouvy se liší smlouva o provozu dopravního prostředku zejména tím, že **provozce nepřebírá do péče objednatel svěřený náklad, a není tak nositelem odpovědnosti dopravce** – za předpokladu, že taková péče o zásilku a s ní související odpovědnost nebyla ve smlouvě speciálně sjednána.

Je skutečností, že tato v praxi označovaná „charterová“ smlouva (tzv. trip-charter, jde-li o určení cest, nebo tzv. time-charter, jde-li o určení doby provozu) se uplatňuje zejména v lodní a letecké dopravě.

Užití tohoto smluvního typu v silniční nákladní dopravě se nejeví příliš praktickým, neboť základním zájmem odesílatele zásilky je zájem na tom, aby byl dopravce zavázán k odborné péči o svěřenou zásilku a nesl odpovědnost za škodu na zásilce, ať jde již o poškození, ztrátu, znehodnocení, nebo odcizení zásilky.

Provozce zajistí způsobilost dopravního prostředku ke smluvené cestě, jeho použitelnost pro dohodnutou přepravu a opatří dopravní prostředek způsobilou posádkou a pohonnými hmotami a dalšími potřebnými věcmi.

Není-li dopravní prostředek způsobilý, nahradí provozce objednateli škodu z toho vzniklou, ledaže prokáže, že tuto nezpůsobilost nemohl ani při zachování potřebné péče předvídat.

Provozce je povinen pečovat o způsobilost dopravního prostředku ke smluvnímu provozu po celou dobu trvání sjednaného provozu. Způsobilost se týká veškerých technických a provozních funkcí dopravního prostředku, včetně výbavy dopravního prostředku pro nakládku a vykládku zásilky, resp. pro fixování zásilky na ploše dopravního prostředku.

K nakládce, uložení zásilky na dopravním prostředku a k vykládce je provozce povinen jen v případě, že to bylo ve smlouvě sjednáno.

Objednatel má rovněž plné dispoziční oprávnění ohledně přepravovaných věcí po dobu provozu dopravního prostředku. Případné instrukce objednatele v tomto ohledu jsou pro provozce závazné.

5.3. Smlouva o skladování

Především je třeba upozornit na to, že přepravní smlouva může být jejími účastníky koncipována tak, že je zásilka v péči dopravce již v době jejího **skladování, které bezprostředně souvisí s převzetím zásilky dopravcem k přepravě**, nebo je určité, **operativní meziskladování** spojeno s přerušením celkové přepravy zásilky, ke které se dopravce zavázal. V těchto případech se dopravce nedostává do právní pozice skladovatele, ale zásilka se považuje za převzatou dopravcem, a tudíž se nachází v jeho péči, včetně bezprostředního skladování před převzetím k přepravě nebo v době operativního meziskladování v rámci provádění přepravy. Dojde-li v takovém případě ke ztrátě nebo poškození zásilky, odpovídá dopravce nikoliv jako skladovatel, ale jako mezinárodní silniční nákladní dopravce, tzn. podle odpovědnostního režimu Úmluvy CMR.

Není samozřejmě vyloučeno, aby se dopravce – v rámci svých rozšířených logistických aktivit – zavázal i ke skladování zásilky, případně k dalším logistickým službám, které by pak zřejmě přesahovaly rámec smlouvy o skladování a byly by předmětem smlouvy smíšené, resp. atypické, kterou mohou smluvní strany samozřejmě uzavřít.

Pokud by dopravce provozoval skladování, balení zboží, manipulace s nákladem a případně další technické činnosti opakovaně, měl by si pro tuto činnost opatřit živnostenské oprávnění a nechat zapsat tento předmět podnikání do veřejného (obchodního) rejstříku.

Právní úprava smlouvy o skladování je obsažena v ustanovení § 2415 a násl. obč. zákoníku.

Smlouvou o skladování se zavazuje skladovatel převzít věc, aby ji uložil a opatroval, a ukladatel se zavazuje zaplatit mu za to úplatu (skladné).

Jedná se tudíž o úplatnou, profesionálně prováděnou činnost skladovatele, kdy měřítkem řádného plnění závazků skladovatele a případně i míry povinnosti k náhradě škody je odbornost a pečlivost, s jakou skladovatel opatroval svěřenou věc.

Pro platnost smlouvy není nezbytně nutné, aby byla věc již skladovatelem převzata od ukladatele.

Pro tuto smlouvu **není předepsána písemná forma**, ale – předá-li ukladatel věc skladovateli, skladovatel věc převezme a její převzetí ukladatelí v písemné formě potvrdí.

Potvrzení o převzetí věci lze nahradit skladištním listem. Skladištní list je cenný papír, se kterým je spojeno právo požadovat vydání skladované věci; lze jej vydat na jméno, na řad, nebo na doručitele (§ 2417 obč. zák.).

Povinnosti skladovatele:

- převzít věc od ukladatele,
- převzetí věci písemně potvrdit (může se jednat o běžné potvrzení anebo může mít toto potvrzení povahu cenného papíru, kterým je tzv. skladištní list; právní režim skladištního listu je obsažen v ustanovení § 2417 obč. zák.),
- uložit věc odděleně od ostatních skladovaných věcí s označením, že jde o věc ukladatele,
- opatrovat uloženou věc s odbornou péčí tak, aby nedošlo k poškození, ztrátě nebo zničení svěřené věci.

Povinnosti ukladatele:

- zaplatit skladné ve sjednané výši a podle sjednaných podmínek, popř. skladné obvyklé v době uzavření smlouvy s přihlédnutím k povaze věci, délce a způsobu skladování,
- informovat skladovatele o zvláštní povaze ukládané zásilky nebo jejího balení apod., a to zejména v případě, pokud by skladování zásilky vyžadovalo z hlediska její ochrany před poškozením zvláštní zacházení, resp. zvláštní skladovací režim.

Ukladatel je oprávněn mimo jiné:

- vyzvednout věc ještě před uplynutím sjednané doby skladování – musí však předtím zaplatit skladné připadající na celou smlouvenou dobu,
- kdykoliv požadovat vydání věci, přičemž je povinen zaplatit skladné za dobu, kdy věc byla skladována, vyzvednutím věci smlouva zaniká.

Skladné kryje všechny náklady spojené se skladováním kromě nákladů na pojištění. Na náhradu nákladů na pojištění má skladovatel právo, bude-li povinen dát věc pojistit. Skladovatel věc pojistí, bylo-li to ujednáno nebo odpovídá-li to zvyklostem.

Skladovatel může skladování vypovědět bez výpovědní doby:

- a) zatajil-li ukladatel nebezpečnou povahu věci a hrozí-li z ní skladovateli značná škoda,
- b) dlužil-li ukladatel skladné za dobu nejméně 3 měsíců nebo
- c) hrozí-li vznik podstatné škody na uložené věci, kterou skladovatel nemůže odvrátit.

Skladovatel má ke skladované věci, dokud se u něho nachází, zadržovací právo k zajištění dluhů vyplývajících ze smlouvy o skladování.

Nevyzvedne-li ukladatel věc po skončení doby, po kterou je skladovatel povinen věc skladovat, může skladovatel určit ukladateli přiměřenou lhůtu k vyzvednutí věci. Upozorní-li ho při tom, že jinak věc prodá, může skladovatel věc po marném uplynutí lhůty prodat na účet ukladatele vhodným způsobem; výtěžek ukladateli vydá bez zbytečného odkladu, může si však odečíst skladné a účelně vynaložené náklady spojené s prodejem.

Skladovatel může skladování ujednané na neurčitou dobu vypovědět; výpovědní doba činí 1 měsíc a počne běžet prvním dnem měsíce následujícího po doručení výpovědi.

Účastníci smlouvy si mohou samozřejmě sjednat jiné podmínky výpovědi a délku výpovědní doby.

Skladovatel nahradí ukladateli škodu vzniklou od převzetí věci do jejího vydání, neprokáže-li, že ji nemohl odvrátit.

Skladovatel však nehradí škodu způsobenou ukladatelem nebo vlastníkem věci, anebo vadou nebo přirozenou povahou uložené věci. Škodu způsobenou vadou obalu skladovatel nahradí, mohl-li vadu při vynaložení odborné péče poznat a upozornil-li na ni v písemném potvrzení o převzetí věci ke skladování.

Pokud smlouva neobsahuje uvedení platebních podmínek ohledně placení skladného, pak se platí skladné pololetně pozadu, trvá-li skladování déle než 6 měsíců. Skladné za neukončené pololetí i skladné za kratší dobu skladování se platí při vyzvednutí skladované věci.

I po zániku závazku ze smlouvy má skladovatel právo na skladné za dobu, po kterou byla věc u něho uložena proto, že ji ukladatel včas nevyzvedl.